

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ЗВО СВО «Магістр» спеціальності «Менеджмент».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методологія та процес організації наукових досліджень конкретних проблем народного господарства в галузі управління на основі загальнонаукових та емпіричних методичних прийомів певної науки.

Міждисциплінарні зв'язки:

Дисципліна обов'язкова професійної підготовки, тісно пов'язана з дисциплінами «Менеджмент», «Філософія», «Логіка», а також є базою для вивчення дисциплін «Імітаційне моделювання», «Управління змістом робіт».

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є забезпечення достатнього рівня теоретичних знань і практичних навичок у здобувачів вищої освіти управлінської спеціальності, необхідних для формування у майбутніх фахівців знань з методології теорії методу і процесу, психології, методичного забезпечення науково-дослідної діяльності, на студентському рівні, на етапі аспірантських досліджень.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» є: надання здобувачам вищої освіти ясного і чіткого уявлення про теоретичні та методологічні засади сутності понять і категорій методологій наукових досліджень; організації процесу наукового дослідження; вибору об'єктів наукового дослідження; застосування теоретичних та емпіричних методів дослідження; методик дослідження, їх змісту і принципів розробки; планування науково-дослідних робіт; розробки етапів та форм процесу наукового дослідження; організації науково-дослідної роботи магістрів; сутності понять гносеології і її місця в системі наукових знань; діалектики як системи принципів, законів і категорій; специфіки наукового пізнання; типології методів наукового пізнання; сутності понять синергетики і евристики; змісту та структури процесу наукового дослідження; формування та обґрунтування наукових гіпотез; оволодіння традиційними та сучасними інноваційними методами проведення досліджень; оформлення результатів наукових досліджень та впровадження їх у практику; інформаційного забезпечення процесу наукового дослідження; визначення економічної ефективності наукових досліджень.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти має бути сформовані наступні елементи компетентності:

знання:

- теоретичних основ наукознавства, сутності, змісту та функцій науки, класифікації науки;
- основ організації науки в Україні і світі та особливостей підготовки наукових кадрів;
- змісту, типів та процесу наукового дослідження, основ наукової організації дослідного процесу;
- особливостей інформаційного забезпечення та формування і користування бібліотечно-бібліографічними джерелами інформації в наукових дослідженнях;
- видів, типів та основ систематизації і впровадження результатів наукового дослідження.

вміння:

- обирати та обґрунтовувати актуальність теми наукових досліджень;
- організовувати робоче місце дослідника;

- користуватися бібліотечними мовами та каталогами;
- розробляти бібліографію до конкретного наукового дослідження;
- оформляти результати наукового дослідження;
- розраховувати його ефективність;
- формувати документи щодо впровадження результатів закінчених наукових досліджень у практичну діяльність підприємств, організувати та консультувати наукову діяльність студентів.

способи мислення:

- формування суджень – форми відображення об'єктивної дійсності, яка полягає у ствердженнях наявності або відсутності ознак, властивостей або відносин у сфері наукових досліджень;

- пропонування міркувань – низки пов'язаних суджень, спрямованих на те, щоб з'ясувати істинність якої-небудь гіпотези у науковій сфері, доведення її або заперечення;

- створення умовиводів – виведення з одного або декількох суджень;

- словесно-логічне мислення – дає змогу виявляти загальні закономірності природи й суспільства, на рівні найвищих узагальнень розв'язувати завдання, будувати наукові теорії і гіпотези;

- критичне – наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень, якому притаманні такі властивості, як усвідомленість та самовдосконалення;

- творче – мислення, результатом якого є відкриття принципово нового чи удосконаленого вирішення того чи іншого завдання.

професійні, світоглядні і громадянські якості:

- формування фахівця, що володітиме аналітичними вміннями організації та проведення наукових досліджень, що передбачає організацію та проведення опитування цільових аудиторій, вивчення публікацій та інших медіаматеріалів з метою здійснення ефективного процесу наукового пошуку з урахуванням знань основ теорії і практики менеджменту;

- формування фахівця з раціональним економічним мисленням;

- формування творчої, духовно-багатої особистості, з національною свідомістю, патріотичними почуттями.

- формування фахівця зі здатністю використовувати знання, вміння та навички для теоретичного та практичного освоєння проблем, організувати, реалізувати, презентувати відповідні наукові дослідження;

- формування фахівця зі здатністю застосовувати одержані знання з різних предметних сфер спеціальності для формулювання нових теоретичних трактувань і положень, практичних адресних рекомендацій і пропозицій;

- формування фахівця зі здатністю виявляти та розуміти причинно-наслідкові зв'язки між економічними явищами та процесами, ідентифікувати та оцінювати фактори впливу.

морально-етичні цінності:

- сформувані уявлення про моральні цінності людини;

- здатність висловлювати своє судження про роль і значущість моральних цінностей у житті людини;

- формувати вміння аналізувати мотиви та вчинки людей, моделювати та розв'язувати ситуації, пов'язані з виконанням обов'язків у колективі;

- розвивати почуття відповідальності за свій вибір та наслідки вчинків;

- виховувати самостійність, волю, моральність.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години / 3 кредити ECTS.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Методологія: сутність, зміст, поняття. Проблеми наукового пізнання в історії філософії

Поняття про діяльність людини: пізнавальну (гносеологічну), аксіологічну, праксіологічну. Наука як результат і особливий вид пізнавальної діяльності людини.

Роль філософії в обґрунтуванні проблем наукового дослідження. Логічний аналіз об'єкта, суб'єкта і предмета методології наукового дослідження. Зміст, структура і значення курсу для наукової підготовки спеціаліста, магістра, аспіранта.

Специфіка пізнавального ставлення людини до світу. Поняття гносеології і її місце в системі філософського знання. Особливості пізнання природної соціокультурної і духовної сфер. Проблема пізнання світу. Агностицизм і його основні різновиди. Проблеми наукового пізнання в філософії XVIII-XIX ст. Класична наука і філософська епістемологічна рефлексія. Споглядальна концепція пізнання. Принцип відображення (Локк, Гольбах). Діяльнісна концепція пізнання. Принцип конструктивізму (Кант, Фіхте). Гегелівська гносеологія. Принцип тотожності. Марксистська концепція пізнання. Принцип практики (Маркс, Енгельс). Некласична наука і філософська епістемологічна рефлексія. Неопозитивістська концепція пізнання (Мах, Авенаріус). Прагматична пізнавальна концепція (Ч. Пірс, У. Джемс, Дж. Дьюї). Проблеми теорії пізнання в філософії неотомізму Фетгер, Марітен). Феноменологія Гуссерля. Філософія і методологія соціальних наук. Специфіка соціального пізнання.

Тема 2. Діалектичні та логічні основи наукового пізнання

Діалектика як система принципів, законів і категорій. Закони категорії діалектики в науковому дослідженні. Поняття принципи діалектики та їх роль у науковому пізнанні. Принцип об'єктивності всебічності та взаємозв'язку, розвитку, історичного та логічного в науковому пізнанні.

Закони єдності та боротьби протилежностей, якості та кількості заперечення та їх роль у процесі пізнання.

Категорії діалектики, їх роль у пізнанні реального світу. Одиничне, особливе та загальне, сутність і явище, причина і наслідок зміст і форма, необхідність і випадковість, можливість і дійсність у процесі пізнання предметів та явищ матеріального і духовного світу.

Значення діалектики в науковому пізнанні та практичній діяльності людей.

Формальна логіка у науковому пізнанні. Поняття про логічний закон. Закони логіки – форма вираження внутрішніх суттєвих структурних зв'язків наших думок, які відображають закономірні зв'язки буття реального світу. Співвідношення законів формальної та діалектичної логіки. Закон тотожності, його сутність і об'єктивна основа. Вимоги закону визначеності та однозначності думки у процесі наукового пізнання. Значення закону суперечності для пізнавальної та практичної діяльності людей. Закон виключеного третього, його визначення та логічний зміст. Об'єктивні основні вимоги цього закону, Роль закону виключеного третього у науковій і практичній діяльності і людей. Закон достатньої підстави, його сутність та основні вимоги. Логічні помилки, пов'язані з порушенням вимог закону. Значення цього закону в науково-пізнавальній і практичній діяльності людей у різних сферах суспільного життя. Поняття аргументації, доказу та їх структура.

Види і правила доказу в процесі наукового пізнання. Прямий і непрямий докази. Основні правила, що впливають із законів тотожності, несуперечності та достатньої підстави, яких необхідно дотримуватися у процесі наукового пізнання.

Поняття спростування та його логічна структура. Значення аргументації та доказу в пізнанні, науці.

Тема 3. Специфіка наукового пізнання

Наука в системі суспільства. Відмінність наукового пізнання від звичайного, художнього та інших способів опанування реальної дійсності. Основні ознаки наукового пізнання. Дисциплінарний та міждисциплінарний аналіз науки. Специфіка філософсько-методологічного дослідження науки. Позитивізм-неопозитивізм – постпозитивізм як світогляд і методологія наукового пізнання.

Поняття об'єкта та предмета наукового дослідження. Поняті про метод, методологію та рівні наукового дослідження. Змістовна формалізована методологія. Види змістовної методології: філософська, загальнонаукова, конкретно-наукова.

Типологія методів наукового пізнання: філософські, загальнонаукові, загальнологічні, емпіричні та теоретичні.

Рівні наукового дослідження: емпіричний і теоретичний, їх відмінність за предметом, методами і формами наукового знання.

Тема 4. Концептуальні основи науковою знання

Передумови наукового мислення і діяльності. Експлікація поняття і теорій науки. Необхідні умови коректного наукового пояснення.

Пізнавальний статус наукових законів моделі розвитку науки. Демаркація від індивідуальних психологічних, колективістських умов. Сцієнтизм і антисцієнтизм.

Наукове і ненаукове знання. Форми ненаукового знання. Наука як соціокультурний феномен. Наукова картина світу і її еволюція. Різні моделі раціональності. Концептуальні і світоглядні засади наукового знання.

Поняття синергетики й евристики. Взаємозв'язок епістемології і соціальної філософії.

Тема 5. Зміст та структура процесу наукового дослідження. Проблема істини

Основні проблеми гносеології. Логіка пізнавального ставлення людини до світу (оптимізм, скептицизм, агностицизм). Суб'єкт і об'єкт наукового дослідження. Дослідження як відображення і як творчість. Об'єктивне та суб'єктивне в гносеологічному образі.

Чуттєве пізнання та його основні форми. Логічне пізнання та його основні форми. Інтуїція та її роль у раціональному пізнанні. Діалектика чуттєвого та раціонального в процесі наукового дослідження. Сутність сенсуалізму, емпіризму, раціоналізму та ірраціоналізму.

Проблема істини у філософії та науці. Істина та її роль у науковому дослідженні. Об'єктивність і конкретність істини. Діалектика абсолютного та відносного в істині. Істина та помилкова думка. Критерії наукового пізнання та знання. Гносеологічні функції практики.

Специфіка дослідження соціальної дійсності. Суспільство як об'єкт соціального дослідження. Людина як об'єкт і суб'єкт наукового пізнання. Соціальні потреби, інтереси та їх вплив на процес дослідження суспільних явищ.

Тема 6. Основні етапи та форми процесу наукового дослідження

Основні етапи наукового дослідження і логіка їх пізнавального циклу. Виявлення, формування і постановка наукової проблеми як однієї з форм наукового знання. Практичні та теоретичні причини, що зумовлюють постановку проблеми. Сутність, характер і шляхи вирішення наукової проблеми.

Тема 7. Рівні та методи наукового дослідження

Поняття про емпіричні та теоретичні рівні науко дослідження. Методи нагромадження емпіричного матеріалу вираження його в різних формах емпіричного знання. Методи спостереження, вимірювання, опису, експерименту та їх дослідженні.

Методи теоретичного узагальнення емпіричного матеріалу вираження його в різних формах теоретичного знання. Загальнонаукові та загальнологічні методи наукового пізнання. Аналіз і синтез. Порівняння, абстрагування та узагальнення. Індукція, дедукція і аналогія. Моделювання і формалізація. Системний аналіз. Програмно-цільовий підхід. Комплексні дослідження.

Аксіоматичний і гіпотетико-дедуктивний методи. Порівняльний і структурно-функціональний методи. Логіко-математичний і імовірнісний методи. Історичний і логічний методи. Сходження від абстрактного до конкретного. Емпіричні методи дослідження у галузі економічних наук. Ситуаційні методи, що використовуються в менеджменті та маркетингу. Методи порівнянь, групувань, таблиць, графічних, балансових, індексних, ланцюгових підстановок. Лінійне програмування. Теорія масового обслуговування. Методи ділових ігор. Контент-аналіз. Кластерний аналіз. Діагностування. Матричний метод. Дисперсійний, комерційний, регресійний аналіз. Прогностичні методи. Методи експертних оцінок. Статичні та динамічні моделі, методи перевірки результатів наукового дослідження.

Тема 8. Організація науково-дослідної роботи магістрів

Види та форми науково-дослідної роботи магістрів. Фундаментальні і прикладні дослідження. Пошукові, описові, причинно-наслідкові та прогностичні дослідження. Кабінетні дослідження. Дослідження, які проводяться самостійно суб'єктом дослідження, що проводиться спеціалізованими дослідницькими фірмами. Дослідження, які проводяться спільно. Науково-дослідна робота (НДР) магістрантів у навчальний та у позанавчальний час.

Реферування літератури. Виконання магістерської роботи. Обґрунтування теми, розробка її змісту, проведення наукового дослідження, апробація результатів дослідження у практиці діяльності підприємств-об'єктів дослідження. Участь у розробці держбюджетної та госпдоговірної тематики кафедри. Участь у конкурсах наукових робіт магістрантів, науково-практичних конференціях. Складання наукової доповіді, наукової статті.

Планування науково-дослідної роботи магістрантом. Складання індивідуального плану роботи магістранта. Розробка календарного плану виконання випускної науково-кваліфікаційної роботи. Розробка плану впровадження результатів наукових досліджень.

Тема 9. Оформлення результатів наукових досліджень та їх впровадження у практику

Систематизація результатів дослідження. Види систематизації результатів дослідження та їх зміст. Докази гіпотези, висновки та рекомендації, науковий експеримент, коригування попередніх пропозицій, літературний огляд дослідження. Викладення висновків та рекомендацій у формі реферату, наукової статті, тез доповіді, звіту про виконану науково-дослідну роботу, курсової, випускної магістерської роботи. Види рефератів: наукові, інформативні. Зміст рефератів, вимоги до рефератів. Наукова стаття. Звіт про НДР.

Звіт про науково-дослідну роботу, його зміст і методику складання. Сутність звіту з НДР. Архітектура звіту з НДР: титульний аркуш, зміст, список виконавців, реферат, основна частина звіту, висновки, рекомендації, список використаних джерел, додатки. Вимоги до складання звіту згідно з ДСТУ 3008-95.

Впровадження результатів закінчених досліджень та розрахунок їх ефективності. Продукція наукових досліджень: теоретичні і науково-методологічні положення, методики, рекомендації. Кінцеві результати НДР, місце і форми їх застосування. Порядок впровадження результатів НДР у практику діяльності підприємств. Відповідальність за впровадження НДР. Здавання замовнику НДР. Акти здавання-приймання готової продукції НДР, їх зміст. Впровадження завершених досліджень: дослідне випробування

розроблених методик, рекомендацій, інструкцій, положень. Ефективність результатів наукових досліджень та її критерії. Економічна, науково-технічна, соціальна ефективність. Розрахунок економічної ефективності наукових досліджень.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень : [підруч.] / М. Т. Білуха. – К. : АБУ, 2002. – 480 с.
2. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень / Г. О. Бірта, Ю. Г. Бургу – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 142 с.
3. Ганін В. І. Методологія соціально-економічного дослідження : [навч. посіб.] / В. І. Ганін, Н. В. Ганіна, К. Д. Гурова. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.
4. Демківський А. В. Основи методології наукових досліджень: [навч. посіб.] / А. В. Демківський, П. І. Безус. – К. : акад. муніцип. упр., 2012. – 276 с.
5. Єріна А. М., Методологія наукових досліджень: [навч. посіб.] / А. М. Єріна, В. Б.Захожай, Д. Л. Єрін. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.
6. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : [навч. посіб.] / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – 3-е вид., перероб. і доп. – К. : ВД «Професіонал», 2005. – 240 с.
7. Краус Н. М. Методологія та організація наукових досліджень: [навч.-метод. посіб.] / Н. М. Краус. – Полтава : Оріяна, 2012. – 180 с.
8. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: [навч. посіб.] / О. В. Крушельницька. – К. : Кондор, 2006. – 206 с.
9. Мазаракі А. А. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація) : [навч. посіб.] / [за ред. А. А. Мазаракі]. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2010. – 280 с.
10. Наринян А. Р. Основы научных исследований : [учеб. пособ.] / А. Р. Наринян, В. Л. Поздеев. – К. : Изд-во Европ. ун-та, 2002. – 109 с.
11. Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень : [підруч.] / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв, В. В. Шостак. – К. : Знання, 2007. – 270 с.
12. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень : [навч. посіб.] / В. І. Романчиков. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 254 с.
13. Соловійов С. М. Основи наукових досліджень : [навч. посіб.] / С. М. Соловійов. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 176 с.

Допоміжна

1. Баскаков А. Я. Методология научного исследования : [учеб. пособ.] / А. Я. Баскаков, Н. В. Туленков. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.
2. Власов К. П. Методы исследований и организация экспериментов / К. П. Власов, П. К. Власов, А. А. Киселева. – Харьков : Изд-во «Гуманитарный Центр», 2002. – 256 с.
3. Кузнецов И. Н. Научное исследование: методика проведения и оформление / И. Н. Кузнецов. – [изд. 3-е, перераб. и доп.]. – М.: Дашков и К°, 2007. – 457 с.
4. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень : [курс лекцій]. – Тернопіль : Економічна думка, 2005. – 124 с.
5. Майданов А. С. Методология научного творчества / А. С. Майданов. – М. : URSS, ЛКИ, 2008. – 508 с.
6. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі : [навч. посіб.] / І. С. П'ятницька-Позднякова. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 116 с.
7. Пивоев В. М. Методология и методика научного исследования: [учеб. пособ.] / В. М. Пивоев. – Петрозаводск : изд-во ПетерГУ, 2006. – 100 с.
8. Пілюшенко В. Л., Шкрабак І. В., Словенко Е. І. Наукове дослідження : організація, методологія, інформаційне забезпечення : [навч. посіб.] – К. : Лібра, 2004. –

344 с.

9. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень: [підруч.] / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 317 с.

10. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. [навч. посіб.] / А. С. Філіпенко. – К. : Академвидав, 2005. – 208 с.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua>; <http://www.nau.kiev.ua>; <http://www.ukrpravo.kiev.com>; <http://www.liga.kiev.ua>.

2. Методологія науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.interpedagogika.ru>.

3. Методологія науки – Fajr [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sites.google.com/site/fajrru/Home/scientific.

4. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.

5. Національна парламентська бібліотека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nplu.kiev.ua>.

6. Сообщество профессионалов hr-portal [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.hr-portal.ru>.

7. Центр исследований и статистики науки [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.csrs.ru/>.